

Èlia Bantí - Miquel Sais - Natàlia Varela

TORROELLA I L'ESTARTIT DESAPAREGUTS

Ajuntament de
Torroella de Montgrí

Museu de la
Mediterrània

TORROELLA I L'ESTARTIT DESAPAREGUTS

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: febrer 2021

© dels textos: Èlia Bantí, Miquel Sais i Natàlia Varela

© del pròleg: Dolors Bassa i Coll

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Col·laboració:

Ajuntament de Torroella de Montgrí
Museu de la Mediterrània de Torroella de Montgrí

Amb el suport:

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de coberta:

Autor desconegut / AFCEC

Acrònims:

AFCEC (Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista
de Catalunya)
ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)
ICGC (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya)

ISBN 978-84-18243-47-9

DL B-4150-2021

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 4

PRESENTACIÓ

Pàg. 6

PRÒLEG

Som allò que estimem i estimem allò que som

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Recordar: del llatí 're-cordis', tornar a passar pel cor

Pàg. 12

TORROELLA, VILA VELLA

El poble a redós de la muntanya

Pàg. 102

L'ESTARTIT: POBLE COSTANER

De la pesca al turisme

Pàg. 146

NATURA I CULTURA EN UN TOT

Dels cims al Ter; dels masos a les Medes

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Presentació

Jordi Colomé i Massanas, alcalde

La memòria col·lectiva és un dels intangibles més potents que donen sentit a tota comunitat. És la matèria amb la qual es generen llaços i es construeix identitat. Això, en un municipi com el nostre, és una realitat fàcilment constatable. Tant a Torroella de Montgrí com a l'Estartit tenim un sentiment de pertinença molt arrelat que anem transmetent generació rere generació. La preservació d'aquesta memòria és una obligació indefugible per als ajuntaments. Els ens locals han de ser prestadors de serveis i generadors de cohesió social, però aquesta tasca seria incompleta sense la preservació de tot allò que ens singularitza com a municipi.

És en el marc d'aquesta responsabilitat que s'emmarca la col·laboració en l'edició d'aquest llibre, excel·lentment

treballat per Èlia Bantí, Natàlia Varela i Miquel Sais. A tots tres els devem, un cop més, la seva contribució en la revaloració d'un fons documental que ens posa davant del mirall com a municipi, com ja van fer l'any 2019 amb la recollida de material relacionat amb la Guerra Civil.

Les imatges del recull que teniu a les mans ens evocuen realitats molt diverses, la suma de les quals ha construït el que som. Hi veurem carrers de terra i poc asfalt, celebracions populars desaparegudes i molts homes i dones que ens han precedit. Recorrerem moments de llum i de benestar, però també foscos i convulsos. Però, sobretot, el treball posa l'èmfasi en l'alegria de viure, en la infinitat d'episodis que, malgrat estar desapareguts, tenim ben presents.

Moltes gràcies per fer possible aquest entranyable viatge.

Pròleg

SOM ALLÒ QUE ESTIMEM I ESTIMEM ALLÒ QUE SOM

Dolors Bassa i Coll

Quan observem un llibre de fotografies antigues ens endinsem en la nostra pròpia història. Per a les persones joves, ajuda a conèixer d'on venen, i per als més grans, ajuda a recordar aquells indrets i espais que et commemoren moments viscuts. Perquè cada imatge és un retrat d'un instant viscut o que hauríem volgut viure. Els racons del nostre municipi, de vegades desapareguts i altres vegades conservats, també ens recorden persones, familiars i amitats... Per això, aquest llibre és un viatge interior, una recerca de records exhaustius, l'empremta dels nostres avantpassats i la tasca dels que ens han precedit, però també vol ser una finestra oberta als que conviuen i conviuran amb nosaltres. Quan em van robar la llibertat el novembre del 2017 i vaig entrar

a la presó per primera vegada, el que més enyorava era la contemplació del propi paisatge, aquest que, encara que els anys van transformant, ens sentim tan nostrat, que ens fascina perquè amb la imatge del present reconstruïm els esdeveniments històrics patrimonials, econòmics i socials viscuts o que ens han contat. Estic segura que amb aquest llibre, serem molts i moltes els que connectarem amb altres generacions, segur que serà un motiu de debat, de comunicació i d'experimentació intergeneracional entre àvies o avis i nets, entre amitats i fins i tot amb nous ninguets.

Qui no recorda els carrers estrets, la plaça porticada, la silueta del bisbe en arribar a la comarca...? Però potser no tothom recorda el camí de la resclosa, la Impremta Casadevall, les escales de la biblioteca de La Caixa, els camps del carrer de Figueres, les sastreries de can Vidal o can Villalonga o les fondes, el panet negre de can Batlle que com-

pràvem a la mitja part de la projecció al Cinema Centre... O encara que no siguin instants meus viscuts, els molins de Dalt, del Mig i de Baix o bé les dones rentant al safareig públic que m'explica la meua mare.

Passen els anys i, amb ells, també es transformen les vivències de la celebració de festes. Ara no veiem les catifes de Corpus, les disfresses de paper de Carnaval de les àvies o la Fira i la Festa Major de Sant Genís amb tartanes, parades a Fora Portal, cavallets de fusta... Segurament d'aquí a uns anys potser explicarem a les noves generacions el ball dels quintos, els jocs del dia de l'home dels nassos, el pregó del Cercabirres o el correfoc... Perquè no ho hauran viscut i tindran curiositat per conèixer els fets i altres festes que viuen i reviu a través del temps perquè representen l'essència del poble, com la pujada a Santa Caterina i al castell del mes de novembre, les sardanes a plaça de la Festa Major, la tramuntana al Portalet i a la Creu...

Som allò que estimem i estimem allò que som.

AUTOR: DESCONEGUT / FONS: TERESA VALENTI VERT

Introducció

RECORDAR: DEL LLATÍ 'RE-CORDIS', TORNAR A PASSAR PEL COR

Deia un escriptor uruguaià que, quan un autor escriu, abraça els altres. Podem dir que, quan elaborem un llibre de fotografies del nostre poble, ens abracem com a poble. Aquest llibre és això, una abraçada. Un llibre sobre els carrers, les places, els passatges, els racons, la muntanya, el riu, els boscos, el mar, la platja, les illes... i, més enllà d'això, és un llibre sobre els vincles dels vilatans, els nexes que la memòria ha conservat, vincles d'amor i de solidaritat. Un llibre d'històries veritables viscudes per molts

de nosaltres, familiars i amics, presents i passats. La memòria de cada un de nosaltres és plena de memòries de moltes persones. És aquest, per tant, un llibre del poble. Un llibre que ens convida a estimar, a tornar a conèixer i a recordar, que significa «tornar a passar pel cor». Passejar pel municipi és deixar-se endur a fer un viatge en el temps per la nostra història local. Totes les persones que han viscut en aquest territori, que són els avantpassats de les actuals, hi han deixat la seva empremta. Aquests rastres, més visibles o menys, es poden descobrir en cada racó dels nostres carrerons. És, però, dret i deure de cada un dels vilatans conèixer aquest passat perquè només així

AUTOR: DESCONEGUT / FONS: MONTSERRAT DURAN HUGAS

DIÀLEG DE MONUMENTS

A la pàgina anterior, la Torre de les Bruixes parla el llenguatge de les pedres històriques amb l'imponent castell del Montgrí. El pas dels segles ha fet dialogar, des de la distància, aquests dos monuments erigits per a la defensa i protecció. Avui se'ls estima i respecta com a insubstituïbles.

DES DEL CAP DE LA BARRA

Agafant una certa distància del nucli urbà de l'Estartit, en direcció al cap de la Barra, cap als anys seixanta hom podia espisar entre els pins mediterranis aquesta vista esplèndida de Roca Maura abraçant la línia de la costa, amb el passeig Marítim, tancada en primer terme per l'espigó de llevant.

AUTOR DESCONEGUT / Col·lecció MIQUEL GRAELLS VILARRODONA

podem saber d'on venim i qui ens precedeix per poder saber d'on som i cap on anem.

Probablement, el poble no havia sofert tantes transformacions com en els darrers setanta anys. Molts d'aquests canvis han suposat la destrucció i desaparició d'elements d'una gran vàlua. Avui encara s'és a temps de preservar allò que generacions han llegat als joves que pujaven. Per sort, l'aparició de les càmeres i el seu ús cada cop més estès durant el segle xx ens han ajudat i ens ajudaran a preservar i explicar millor la història del municipi.

Avui dia, les imatges s'han convertit, ja, en quotidianitat. Poques vegades ens sorprenem de veure'n. Però n'hi ha algunes que mai deixaran de commoure'ns. Són aquelles que ens expliquen el passat, allò que no hem viscut. Aquelles que són testimonis del que ja no existeix o del que ha canviat massa.

La col·lecció que emmarca aquest llibre mostra els canvis produïts entre principis del segle xx i els anys setanta als municipis catalans. L'urbanisme és un reflex més de com canvia la societat, segurament el més present en la nostra quotidianitat, i de vegades, sovint, el més invisibilitzat i desconegut. Aquest llibre és un fil que ens guia entre nosaltres i, per tant, en aquest sentit, cal agrair la col·laboració de totes les persones que han cedit les seves fotografies, els seus records, el seu coneixement per elaborar aquest projecte, ja que, sense elles, no hauria estat possible.

Ens agradaria que gaudíssiu d'aquest llibre tant com nosaltres ho hem fet creant-lo, escoltant i parlant amb les persones que han compartit amb nosaltres la seva memòria i els seus records, perquè, malgrat ni tan sols existir en el temps en què van fer-se aquestes imatges, hem sentit com ens parlaven a cau d'orella i ens feien estimar encara més aquest petit racó de món.

TORROELLA, VILA VELLA

El poble a redós de la muntanya

La vila de Torroella neix sota el massís del Montgrí. Aquesta ubicació privilegiada l'ha definida fins a l'actualitat. El perfil del Montgrí és visible des de tota la plana de l'Empordà i és fàcilment reconeixible gràcies al castell –el «botó de roda de l'Empordà», que deia Josep Pla. La població està tan unida a la muntanya que no s'entendria l'una sense l'altra. Les imatges captades als carrers i places mantenen molt sovint la seva evocadora presència quan hi apareix de fons: el paisatge de la Creu, les muntanyes d'Ullà i del Montgrí amb el castell i el Montplà. Juntament amb la muntanya, la plana i el Ter constitueixen, amb la vila, un petit microcosmos d'una naturalesa quasi fantàstica. Tot i l'entorn, Torroella ha canviat molt. La vila actual no té res a veure, urbanísticament, amb la Torroella d'inicis del segle xx. Tanmateix, els seus vilatans conserven un tret que no ha canviat amb el pas del temps: l'hospitalitat. Si hom arriba a la vila un xic desubicat, aviat trobarà un vilatà que li indiqui on ha d'anar i li ensenyi els indrets més bells de Torroella.

AUTOR: DESCONEGUT / FONS: FOTOGRAFIC MUNICIPAL - Font: DESCONEGUDA

AUTOR DESCONEGUT / Col·lecció MIQUEL GRAELLS VILARRODONA - Fons JOAN FLUSTER

TORROELLA A VISTA D'OCELL

A vista d'ocell, Torroella destaca a la falda dels cims del massís del Montgrí. Aquesta és una de les primeres vistes aèries fetes de la població, dels anys quaranta, que permet copsar el nucli antic de la vila ben delimitat i els barris en expansió a partir de la ubicació de les antigues muralles.

EL MONTGRÍ, TELÓ DE FONTS

A la fotografia del costat, la vila a principis dels anys seixanta. En contrast amb la fotografia anterior, Torroella s'ha estès cap a llevant, enllà del passeig de Catalunya, i cap a ponent, fent créixer la zona del carrer de Figueres. Pel nord, comença a poblar-se el carrer de Santa Caterina.

TAF HELICOPTERS / ANC - Fons TAF HELICOPTERS

